

2023-06-23 Nr. NV-1549

		DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS NACIONALINIO PRANEŠĖJO KOVOS SU PREKYBA ŽMONĖMIS KLAUSIMAIS INFORMACIJOS APIE KOVOS SU PREKYBA ŽMONĖMIS SITUACIJĄ IR PASIŪLYMŲ DĖL TOLESNĖS PAŽANGOS KOVOJANT SU PREKYBA ŽMONĖMIS		
		Rengėjas	Svarstyta	Siūloma
Įstatymo įgyvendinamasis teisės aktas	☐ Taip	Vidaus reikalų ministerija	☐ TAP	Svarstyti
	☒ Ne		☐ LRV pasitarimas ☐ LRV posėdis ☒ Nesvarstyta	☒ TAP ☐ LRV pasitarimas ☐ LRV posėdis (A dalis) ☐ LRV posėdis (B dalis)
	Priėmimo terminas			☐ Grąžinti tobulinti

Tikslas. Pristatyti Vyriausybei informaciją apie kovos su prekyba žmonėmis situaciją 2022 m. ir pasiūlymus dėl tolesnės Lietuvos Respublikos pažangos kovoiant su prekyba žmonėmis.

Teisinis pagrindas. Vyriausybės 2016 m. lapkričio 23 d. nutarimu Nr. 1161 „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimais“ vidaus reikalų ministrui pavesta kasmet iki balandžio 1 d. pateikti Vyriausybei nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimais parengtą informaciją apie kovos su prekyba žmonėmis situaciją ir pasiūlymus dėl tolesnės Lietuvos Respublikos pažangos kovoiant su prekyba žmonėmis.

Situacija ir tendencijos (ikiteisminių tyrimų ir teismų sprendimų apžvalga). 2022 m. pradėta 12 naujų ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis (52 proc. daugiau nei 2021 m., kuriais pradėti 7 nauji ikiteisminiai tyrimai). Prekybos žmonėmis formos išlieka tos pačios, kaip ir ankstesniais metais: asmenys, išnaudoti prekybai žmonėmis nusikalstamoms veikoms (BK 147 str.), priverstiniam darbui (BK 147¹ str.) ir seksualiniam išnaudojimui bei elgetavimui (BK 157 str.), tačiau 2022 m. daugiau ikiteisminių tyrimų pradėta dėl prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui (pastarąjį penkmetį vyravo nusikalstamos veikos darymui).

Iš informacijos apie 2022 m. pradėtus ikiteisminius tyrimus nėra pakankama duomenų, kad galima būtų teigti, kad COVID-19 ligos sukelta pandemija ar neteisėti migrantai, kertantys Lietuvos ir Baltarusijos sieną, turėjo įtakos pradėtiems ikiteisminiams tyrimams prekybos žmonėmis srityje.

Prekiautojai žmonėmis įsimaišė tarp gerų iniciatyvų, kuriomis buvo siekiama padėti nuo karo bėgančių Ukrainos piliečių masinio srauto metu. NVO duomenimis, užsieniečių registracijos centruose buvo stebima verbavimo prekybai žmonėmis situacijų užuomazgų. 2022 m. pradėtas 1 ikiteisminis tyrimas dėl prekybos žmonėmis neteisėtam įvaikinimui dėl Ukrainos globos namų vaikų.

Ikiteisminių tyrimų, kai tikslo valstybė – Lietuvos Respublika, pradėta beveik tiek pat, kai tikslo šalis buvo užsienio valstybė. Tai rodo, kad Lietuvoje palankios sąlygos prekybai žmonėmis.

2022 m. nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis pripažinta 15 asmenų, tai 42 proc. mažiau nei 2021 m. (26 asmenys), iš jų daugiau moterų (įskaitant mergaites) nei vyrų.

2022 m. pirmosios instancijos teismams perduotos 9 baudžiamosios bylos. Kaltinimai pareikšti 14 asmenų (visi Lietuvos piliečiai) ir 1 juridiniam asmeniui (dėl prekybos žmonėmis priverstiniam darbui). Daugiausia kaltinimų pareikšta dėl prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui. 2022 m. pirmosios instancijos teisme išnagrinėta 11 baudžiamųjų bylų (42 proc. mažiau nei 2021 m. (19 bylų) ir nuteisti 22 asmenys (2021 m. – 30).

Vidaus reikalų ministerijos atliktos grėsmių savo gyvenamojoje vietovėje suvokimo apklausos duomenimis, prekybos žmonėmis nusikaltimas nesuvokiamas kaip didelę grėsmę kelianti problema gyvenamojoje vietovėje (užima priešpaskutinę vietą (šalia triukšmo); didesnėmis grėsmėmis laikomi sukčiavimas, eismo saugumas, neblaivūs asmenys ir pan.); rečiau prekybą žmonėmis kaip grėsmę suvokia socialiai pažeidžiamos grupės.

Finansavimas. Daugiausia kovos su prekyba žmonėmis priemonių ir veiksmų buvo vykdoma pagal Kovos su prekyba žmonėmis 2020–2022 metų veiksmų planą (iš institucijoms skirtų asignavimų). Socialinei pagalbai teikti prekybos žmonėmis aukoms 2022 m. skirta 300 tūkst. eurų valstybės biudžeto lėšų (kaip ir 2021 m.).

Pateiktas Vyriausybės pasitarimo protokolo projektas tikslintinas, atsižvelgiant į tai, kad (1) Vyriausybė negali duoti pavedimų nepavaldiems subjektams (Generalinei prokuratūrai, Lietuvos savivaldybių asociacijai); (2) siūlytina įvertinti, ar Prekybos žmonėmis aukų nustatymo, ikiteisminio tyrimo ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo rekomendacijų, patvirtintų generalinio prokuroro, vidaus reikalų ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro, pakeitimas negali būti inicijuotas be Vyriausybės pavedimo (2 p.), o atliktas atsižvelgiant į Kovos su prekyba žmonėmis ekspertų grupės 2022 m. gruodį vykusio vertinamojo vizito (dėl pažangos įgyvendinant Europos Tarybos Konvenciją dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis) išsakytas pastabas; (3) pavedimą Vidaus reikalų ministerijai spręsti klausimą dėl Lietuvos Respublikos nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimais atskyrimo nuo Vidaus reikalų ministerijos funkcijų (3 p.) siūlytina sukonkretinti, pavedant Vidaus reikalų ministerijai pateikti konkrečius pasiūlymus Vyriausybei, nustatant terminą; (4) pavedimas įtraukti prekybos žmonėmis prevencijos klausimus į Vidaus reikalų ministerijos kuriamą bendrąją nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevencijos organizavimo struktūrą (6 p.) yra perteklinis, nes minėti klausimai ir taip papuola į Vidaus reikalų ministerijos parengto nusikaltimų ir teisės pažeidimų prevencijos modelio imtį.

Darbo tvarka suderintas pagal pastabas patikslintas Vyriausybės pasitarimo protokolo projektas, kuriuo, be kita ko, **siūloma pavesti Vidaus reikalų ministerijai – iki 2023 m. spalio 1 d. pateikti pasiūlymus Vyriausybei dėl Vidaus reikalų ministerijoje atliekamų Lietuvos Respublikos nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis funkcijų ir kovos su prekybos žmonėmis koordinavimo funkcijų atskyrimo.**

Pažymėtina, kad pagal Vyriausybės 2016 m. lapkričio 23 d. nutarimą Nr. 1161 „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimais“, Lietuvos Respublikos nacionaliniu pranešėju kovos su prekyba žmonėmis klausimais skiriamas Vidaus reikalų ministerijos atstovas. Šių Vidaus reikalų ministerijai priskirtų funkcijų vykdymas svarstytinas nepriklausomumo užtikrinimo aspektu, atsižvelgiant į Kovos su prekyba žmonėmis ekspertų grupės (GRETA) 2019 m. rekomendacijas Lietuvai *„įvertinti galimybę įsteigti nepriklausomą nacionalinio pranešėjo pareigybę, arba paskirti kitą mechanizmą nepriklausoma organizacine institucija, atsakinga už veiksmingą valstybės institucijų kovos su prekyba žmonėmis veiklos stebėseną, ir tikslingų rekomendacijų teikimą“*; 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos reikalavimus nacionalinio pranešėjo pareigybei; Vyriausybės strateginės analizės centro (STRATA) atliktų tyrimų „Nacionalinio pranešėjo statuso Lietuvoje atitikties vertinimas“, „Nacionalinio pranešėjo statuso Lietuvoje pokyčio sprendimo vertinimas“ rezultatus. **Siūlytina tarpinstituciniame pasitarime pateikti daugiau informacijos dėl šio pavedimo esmės ir galimo įgyvendinimo.**

PAŽYMĄ PARENGĖ

Asta Klapatauskienė

Viešojo valdymo grupės vyresnioji patarėja